

สองจีนสมัยหมิง: หนึ่งกิน “ทุเรียนขาว” หนึ่งกิน “จำปาตะ”

เป็นที่ยอมรับกันว่า ข้อมูลในเอกสารโบราณของจีนคือแหล่งข้อมูลทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และธรรมชาติวิทยา และยังมีข้อมูลอีกมากมายที่รอให้ผู้รู้ภาษาจีนแปลเป็นภาษาไทยไว้ได้ศึกษากัน อย่างไรก็ตาม มีการแปลข้อมูลเหล่านี้เป็นภาษาอังกฤษกันบ้างแล้ว ดังขณะที่ผมกำลังค้นข้อมูลเกี่ยวกับรัฐสุลต่านสมุทรา-ปาไซ ที่ถูกอ้างถึงในเอกสารโบราณของจีนอยู่นั้น ผมได้พบคำแปลภาษาอังกฤษของบทประมวลความรู้ทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ในหมู่เกาะและชายฝั่งทะเลของเอเชียอาคเนย์ ซึ่งจัดทำโดย วิลเลียม วูดวิลล์ ร็อกฮิลล์ (William Woodville Rockhill) เป็นบทความขนาดยาว 4 ตอนชื่อ *“บันทึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์และการค้าของจีนกับหมู่เกาะตะวันออกและชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียในช่วงศตวรรษที่ 14”* น่าสนใจว่า เนื้อหาของตอนที่ 2 (Rockhill 1915) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “ผลไม้แปลก” ซึ่งเป็นผลไม้เด่นของรัฐสุลต่านสมุทรา-ปาไซ ปรากฏอยู่ในเอกสารจีน 3 เรื่องของ **หนึ่งจีนหยวน** คือ “วาง ต้ายวน” และ **สองจีนหมิง** คือ “ฝ้าย ลิ่นยี่” และ “หมา ฮวน” โดยสองจีนหมิงนี้ คือผู้เคยร่วมล่องเรือท่องประจิมสมุทรกับมหาบัณฑิตเจิ้งร์ เหว ดังนั้น วันนี้ผมจึงขอนำเสนอเกร็ดความรู้อื่น ๆ น้อย ๆ จากเอกสารจีนสมัยราชวงศ์หยวน 1 เรื่อง และเอกสารจีนสมัยราชวงศ์หมิง 2 เรื่อง ที่ว่าด้วยผลไม้แปลกที่อาจเป็น ขนุน? จำปาตะ? หรือ ทุเรียน?

1. คำบอกเล่าของ “วาง ต้ายวน” สมัยราชวงศ์หยวน

เอกสารเรื่องแรกที่อ้างถึงผลไม้แปลกนั้นชื่อว่า “ต้าวอี้ จี้อ์หล้าย” (島夷誌略 / Dǎoyí Zhìlùè) หรืออาจแปลเป็นชื่อไทยได้ว่า “สังเขปหมายเหตุพวกอีเกาะ” โดยคำว่า “อี” (夷 / yí) นั้นหมายถึง อนุอารยชนตามโลกทัศน์ของจีนที่อาศัยอยู่ทางตะวันออก ซึ่งในที่นี้หมายรวมทะเลตะวันออกของจีนตอนใต้ ต่อลงมาถึงทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดีย “ต้าวอี้ จี้อ์หล้าย” เรียบเรียงขึ้นโดย วาง ต้ายวน (汪大淵 / Wāng Dàyuān) และเผยแพร่ใน ค.ศ. 1349 (พ.ศ. 1892) ผมขอนำเนื้อหาแปลเป็นภาษาอังกฤษของร็อกฮิลล์ และบทแปลภาษาไทยของผม ที่แปลจากบทภาษาอังกฤษดังกล่าว เกี่ยวกับผลไม้แปลกที่เขาพบเจอในรัฐสุลต่านสมุทรา-ปาไซ ดังนี้

They cultivate the *ch'ieh* tree (茄樹) which grows over ten feet high. After three or four years it does no produce many *ch'ieh* (茄). They pick off the fruit by means of ladders. (These fruit) are like water-melons, large ones weigh over ten catties. (Rockhill 1915: 151-152)

บทแปลภาษาไทยจากบทแปลภาษาอังกฤษ:

พวกเขาปลูก “ต้นเจีย” (茄樹; qiéshù) ซึ่งสูงกว่า 10 ฟุต. หลังจาก[โตได้] 3 หรือ 4 ปี มันก็จะออกผลเจีย (茄; qié) ไม่มากนัก. พวกเขาเก็บเกี่ยวผลด้วยการ ปีนบันได. (ผลไม้)เหมือนแตงโม, ลูกใหญ่ๆ นั้น หนักมากกว่า 10 ชั่ง.

(แปลโดยผู้เขียน: ตรงใจ หุตางกูร 2567)

อธิบาย: อักษรจีน 茄 อ่านตามสำเนียงจีนกลางว่า “เจีย” (qié อ่าน ชิ-เหย้ย ต่อกันอย่างรวดเร็ว) และสำเนียงกวางตุ้งว่า “เป่” (ke⁴) แปลว่า (มะ)เขือ ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงว่า “เป่” กับ “เขือ” มีรากคำร่วมกัน โดยอยู่ในกลุ่มศัพท์คำร่วมไท-จีน แต่กระนั้น คำพรรณนาเกี่ยวกับต้นเจียนี้ บ่งชี้ว่า ไม่ใช่ต้นมะเขืออย่างแน่นอน ดังนั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่า อักษรจีนตัวนี้ มีหน้าที่ “แทนเสียง” เท่านั้น ซึ่งในภาษาจีนมีการใช้อักษร 茄 สำหรับถ่ายเสียง *กา ได้เช่นกัน โดยสำเนียงจีนกลางออกเสียงเป็น “เจีย” (jiā) และสำเนียงกวางตุ้งออกเสียงเป็น “ก้า” (gaa¹) (ดู wikt.org 2023-10-11: 茄) ดังนั้น คำแปลอีกแบบคือ “พวกเขาปลูก “ต้นเจีย” ซึ่งสูงกว่า 10 ฟุต . . .”

จากลักษณะการรายงานข้อมูลในบทแปลดังกล่าวดูเหมือนว่า วาง ต้ายวน เพียงได้ยิน ได้ฟังมาแล้วจึงบันทึก หรืออาจพบเห็นผลตามตลาดแล้วถามถึงเท่านั้น จึงไม่ได้ดมกลิ่นซึ่งถือเป็น จุดเด่นของผลไม้ หรือแม้แต่ลองชิมผลไม้แปลกนี้ ก็ไม่เคย นอกจากนี้ข้อมูลดังกล่าวก็กำกวมว่า หมายถึงผลไม้ชนิดใด ที่ต้นนั้นสูงกว่า 10 ฟุต เมื่อออกผลจึงต้องใช้บันไดปีนเก็บ อย่างไรก็ตาม หากจะต้องเดา ผมขอเดาว่า อาจเป็น “ขนุน” หรือ “จำปาตะ”¹ มากกว่าจะเป็น “ทุเรียน” เพราะถ้า เป็นทุเรียนก็ควรบรรยายเกี่ยวกับหนาม ซึ่งเป็นลักษณะเด่น อนึ่ง ความชัดเจนจะเพิ่มขึ้นว่าผลไม้ แปลกนี้คือผลอะไร จากคำบอกเล่าถัดไปในเอกสารสมัยราชวงศ์หมิง

2. คำบอกเล่าของ “เฟี้ย ลินย์” สมัยราชวงศ์หมิง

เฟี้ย ลินย์ (費信 / Fèi Xìn) เป็นหนึ่งในผู้ร่วมคณะ “ล่องประจิมสมุทรของเจิ้งเอ๋อ” (鄭和下西洋 / Zhèng Hé xià xīyáng) จำนวน 4 ใน 7 ครั้ง คือ ค.ศ. 1409 (พ.ศ. 1952), ค.ศ. 1412 (พ.ศ. 1955), ค.ศ. 1415 (พ.ศ. 1958) และ ค.ศ. 1430 (1973) เมื่อสิ้นสุดการเดินทาง เขาเรียบเรียงสิ่งที่ได้พบเห็นจากการเดินทางนี้ ขึ้นเป็นหนังสือชื่อว่า “ซิงยี่จาร์ เล็งร์หลาน” (星槎勝覽 / Xīngchá Shènglǎn) ซึ่งอาจแปลเป็นชื่อไทยได้ว่า “เลิศปริทัศน์แพดวงดาว” เผยแพร่ใน ค.ศ. 1436 (พ.ศ. 1979) (Rockhill 1915: 61) เนื้อหาที่ เฟี้ย ลินย์ อ้างถึงผลไม้แปลก ที่สุมาตรา นั้น ชัดเจนว่าหมายถึง “จำปาตะ” ตามเนื้อความดังนี้

¹ ภาษาจีนปัจจุบันเรียกขนุนว่า “ปัวหลัวหมี่” (波羅蜜 / bōluómì); เรียกจำปาตะว่า “เสี่ยวยี่-ปัวหลัวหมี่” (小波羅蜜 / xiǎo-bōluómì = ขนุนน้อย) หรือเรียกทับศัพท์เป็น “เจียนย์ปู้หล้า” (尖不辣 / jiānbùlà).

The best (of their melon-shaped fruits) has a skin like a lichee and is of the size of a melon. Before (the fruit) is opened it is very bad-smelling like rotten garlic, but when opened there is a kind of pocket with (a pulp in it) like butter, sweet and palatable. (Rockhill 1915: 155)

บทแปลภาษาไทยจากบทแปลภาษาอังกฤษมีดังนี้

[ผลไม้ทรงเต่งของพวกเขา]ที่ดีที่สุดนั้น มีผิวเปลือกเหมือนลิ้นจี่ และมีขนาดเท่าผลเต่ง[โม]. เมื่อยังไม่ผ่า กลิ่นเหม็นเหมือนกระเทียมเน่ามาก, แต่เมื่อผ่าเปิดแล้ว [ภายใน]มีเข้ ซึ่งมี[เนื้อนุ่ม]เหมือนเนย[อยู่ในนั้น], รสหวานถูกปาก. (แปลโดยผู้เขียน: *ตรงใจ หุดางกูร 2567*, ข้อความในวงเล็บเหลี่ยม [...] เสริมความโดยผู้แปล)

ภาพที่ 1 จำปาตะ (อินโดนีเซีย: *เจิมเปอดัก*, Cempedak); ที่มา: [Kwiecień \(2013-05-26\)](#).

อธิบาย: ข้อมูลนี้เป็นหลักฐานว่า ฝ้าย ลินย์ เคยลิ้มรสจำปาตะด้วยตนเอง อีกทั้งเขายังยกย่องให้จำปาตะเป็นสุดยอดผลไม้ของรัฐสมุทรปาไซ ซึ่งก็น่าแปลกใจว่า ทำไมเขาไม่พบทุเรียน? อาจเป็นไปได้ว่า ช่วงเวลาที่ฝ้าย ลินย์ ไปนั้น อาจจะไม่ถึงหน้าทุเรียน หรือมิฉะนั้นก็คงเลยหน้าทุเรียนไปแล้ว ข้อยืนยันว่าสิ่งที่ฝ้าย ลินย์ ได้กินนั้นคือจำปาตะ ได้แก่ (1) ผิวเปลือกเหมือนลันจี้² นั่นคือ จำปาตะมีเปลือกขรุขระเล็กน้อยและบาง สอดคล้องกับลักษณะพื้นผิวของเปลือกลันจี้ ซึ่งต่างจากขนุนที่แม้จะมีเปลือกขรุขระแต่ก็หนากว่าเปลือกจำปาตะอย่างชัดเจน ในขณะที่เปลือกทุเรียนนั้นมีหนามแหลม (2) ผลที่ยังไม่ผ่าส่งกลิ่นแรง นั่นคือ ผลจำปาตะที่ยังไม่ผ่าย่อมส่งกลิ่นแรงมาก บางคนที่ชอบกินทุเรียน ก็ยังไม่ชอบกลิ่นแบบนี้ของจำปาตะ ในขณะที่ขนุนกับทุเรียนไม่ส่งกลิ่นแรงเท่า และ (3) เนื้อนุ่มนึ่งอยู่ในเปลือก นั่นคือ เนื้อจำปาตะมีลักษณะเป็นช่องที่ฝังตัวอยู่ในผล ทำให้เมื่อผ่าออกจึงเหมือนอยู่ในเปลือก ที่สำคัญเนื้อจำปาตะนั้นนุ่มนึ่งรสหวาน ซึ่งต่างจากเนื้อขนุนที่แข็งกรอบกว่าและหวานน้อยกว่า ในขณะที่ทุเรียนเนื้อก็มีลักษณะเป็นก้อน ซึ่งเรียกว่า “พู” แม้บางพันธุ์อาจมีเนื้อนุ่มนึ่งเหมือนเนยก็ตาม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า “ฝ้าย ลินย์ เคยกินจำปาตะ !”

3. คำบอกเล่าของ “หมา ฮวน” สมัยราชวงศ์หมิง

หมา ฮวน (馬歡 / Mǎ Huān) หนึ่งในผู้ร่วมคณะ “ล่องประจิมสมุทรของ เจิ้งรี เทอ” (鄭和下西洋 / Zhèng Hé xià xīyáng) จำนวน 3 ใน 7 ครั้ง คือ ค.ศ. 1413 (พ.ศ. 1956), ค.ศ. 1421 (พ.ศ. 1964) และ ค.ศ. 1431 (พ.ศ. 1974) หมา ฮวน ได้ประมวลข้อมูลจากการเดินทางเป็นหนังสือชื่อ “หยิงหยยา เล็งร์หล่าน” (瀛涯勝覽 / Yíngyá Shènglǎn) ซึ่งอาจแปลเป็นชื่อไทยได้ว่า “เลิศปรีทัศน์ฝั่งสมุทร” ร็อกฮิลล์ กำหนดอายุข้อมูลให้อยู่ในช่วง ค.ศ. 1425-1432(?) (Rockhill 1915: 61) เนื้อหาเกี่ยวกับผลไม้แปลกนี้ อยู่ในตอนที่ด้วยรัฐสมุทร³ โดยหมา ฮวนเรียกชื่อผลไม้ที่ว่า “ทุเรียน” ตามเนื้อความดังนี้

They have bananas, sugar-cane, mangoustines, and jack-fruit. There is (a fruit) with foul-smelling leaves (臭葉), it is called *tu-erh-yen* (睹爾焉, Malay *durian*). It is like the Chinese *ki-t'ou-ling* (鷄頭菱 lit. “chicken-head water-chestnut”), eight to nine inches long and with pricks (over it). If opened when ripe it is in five or six sections and smells like rotten meat. The pulp (酥)

² 荔枝; จีนกลาง: หลี่จื่อ (lìzhī); กวางตุ้ง: หลี่จี้ (lai⁶ zi¹); แต่จิ๋ว: หลี่กี.

³ 蘇門答刺; จีนกลาง: ซูเหมินต้าหล่า (Sūméndǎlà); กวางตุ้ง: ซัวหมุ่นตาบาด (sou¹ mun⁴ daap³ laat⁶); แต่จิ๋ว: ซัวมิ่งต๊บล่า.

which is white is in fifteen flakes (片) and very sweet. The seeds can be roasted. (Rockhill 1915: 155)

บทแปลภาษาไทยจากบทแปลภาษาอังกฤษ:

พวกเขามี[ผลไม้]คือ กล้วย อ้อย มังคุด แลขนุน. มี[ผลไม้ชนิดหนึ่ง] ใบเหม็น (chòu-yè), ชื่อว่า ตู-เออร์-เยียน (dǔ-ěr-yān, มาเลย์: *ดูเรียน*). [ก็]เหมือนกับผล *จีโถวหลิง* (Jī-tóu-líng ตามศัพท์: “กระจับหัวไก่”) ของจีน [ที่มีส่วนหนามแหลม], [แต่]ผลยาวขนาดแปดเก้านิ้วนี้, [เปลือก]มีหนามแหลม[ทั่วทั้งลูก]. หากเมื่อผลสุก แกะ[เปลือกนี้]ออก ภายในมีห้าหกส่วน (= ห้าหกพู) กลิ่นเหมือนเนื้อเน่า. เนื้อขาวนุ่ม นุ่ม (sū) มีลิบห้าชิ้น (piàn) แลรสหวานมาก. เม็ดคั่ว[กิน]ได้. (*แปลโดยผู้เขียน: ตรงใจ หุตางกูร 2567, ข้อความในวงเล็บเหลี่ยม [...] เสริมความโดยผู้แปล*)

อธิบาย: หม่า ฮวน อธิบายลักษณะของผลไม้ และถ่ายทอดชื่อตามภาษาถิ่นเมืองสมุทรสาครไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ผลไม้นี้คือทุเรียนอย่างไม่ต้องสงสัย ผมจึงสรุปว่า “หม่า ฮวน เคยกินทุเรียน !” เขาจึงรู้ทั้งกลิ่นก่อนลองกิน และรู้รสเมื่อได้ลิ้ม อีกทั้งยังได้กินเม็ดทุเรียนคั่วที่เขาว่ารสชาติเหมือนเกล็ดอีกด้วย เหตุที่ผมทราบว่าหม่า ฮวน เคยกินเม็ดทุเรียนคั่ว ทั้งที่บทแปลนี้ไม่ได้บอกไว้ นั่นเพราะผมได้ตรวจสอบกับต้นฉบับภาษาจีนแล้วพบว่า **ร็อกฮิลล์แปลข้ามไป 1 ประโยค !** ซึ่งเป็นประโยคที่บอกรสชาติของเม็ดทุเรียนคั่ว ! ประโยคนั้นคือ 其味如栗 (qí wèi rú lì) ([Ctext 2024a: 《瀛涯胜览》](#)) แปลว่า “รสชาติของมันเหมือนเกล็ด”

ในคำบรรยายนี้ มีประเด็นน่าสนใจคือ ทุเรียนที่หม่า ฮวน กิน มีเนื้อสีขาว ดังประโยคว่า 大酥白肉 (dàsū báiròu = เนื้อขาวนุ่มยิ่ง) ซึ่งเมื่อแรกอ่านนั้น ผมก็สงสัยว่า ทุเรียนนอกจากมีสีเหลือง สีส้ม สีแดง แล้วยังมีทุเรียนเนื้อสีขาวด้วยหรือ? และคำตอบก็คือ มีครับ ทุเรียนสีขาวนั้นภาษามลายูเรียกว่า *ดูเรียนปุดีห์* (durian putih) หรือ “ทุเรียนปุดีห์” แปลว่า “ทุเรียนขาว” ซึ่งเป็นคำเรียกทุเรียนเนื้อขาวของเกาะบอร์เนียวตามภาษามลายูถิ่นบรูไน ([Wikitionary 2019: durian putih](#)) อันที่จริงแล้ว เนื้อทุเรียนพันธุ์นี้ไม่ได้มีสีขาวสะอาด แต่เป็นสีขาวอมเหลืองจางๆ ตามแต่ลูก ที่มักเรียกว่า สีขาวนวล (ผู้สนใจชมสีทุเรียนปุดีห์เมื่อแรกผ่า สามารถดูคลิปได้จากยูทูป: [EDBOY13 \(2022\)](#), [channelmasadi \(2022\)](#), [NDESO EXPLORE \(2022\)](#), [HartoGunari \(2022\)](#)) อนึ่ง ลิม กุณ เอียก ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “*ดูเรียนปุดีห์*” ของรัฐซาบาว์ และให้ข้อมูลว่า

“ทุเรียนถิ่นซาบาว์; หรือที่รู้จักกันในชื่อ “ทุเรียนปุดีห์” (= ทุเรียนขาว) นั้น ก็มีผลเป็นรูปทรงไข่ด้วยเช่นกัน[เมื่อเทียบกับทุเรียนปลูกพันธุ์ D-24]. น้ำหนักก็พอกันคือราว 1 ถึง 2 กิโลกรัม[ต่อลูก] เพียงแต่ทุเรียนปุดีห์มีเนื้อสีขาว. ต้นของทุเรียนปุดีห์ไม่ได้ปลูกกันในไร่สวน แต่พบแพร่กระจายอยู่ในป่าของซาบาว์. บรรดาชาวบ้าน

รัฐซาบารัมก็นำทุเรียนปูดิ้ออกมาขายที่ตลาดอยู่เสมอ. ดังนั้น เราจึงพบทุเรียนปูดิ้อได้เฉพาะในตลาดของซาบารัมและซาราวัก. เนื่องจากยังไม่เคยมีงานวิจัยเกี่ยวกับทุเรียนปูดิ้อ ดังนั้น ข้อมูลทางโภชนาการและคุณสมบัติทางเคมีกายภาพของทุเรียนพันธุ์นี้ในปัจจุบัน จึงยังไม่เป็นที่เปิดเผย." (แปลโดยผู้เขียน: ตรงใจ หุตางกูร 2567, จาก Lim Koon Eaik 2010: 8-9)

ข้อมูลนี้ น่าใจ เพราะดูเหมือนว่า ทุเรียนขาวเป็นพันธุ์พื้นเมืองของเกาะบอร์เนียว ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ 2 ทางคือ ทุเรียนที่หมา ฮวน กินนี้ (1) อาจเป็นสินค้านำเข้าจากบอร์เนียวมายังเมืองสมุทรสาคร หรือ (2) เป็นต้นทุเรียนขาวที่ชาวเมืองสมุทรสาครเพาะปลูกเอง แล้วเก็บมาขายในเมือง อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจทราบข้อเท็จจริงทั้งสองนี้ได้เลย แต่เรารู้ข้อเท็จจริงเพียงว่า **หมา ฮวน เคยกินทุเรียนปูดิ้อ !**

ที่มา: [EDBOY13 \(2022\)](#)

ที่มา: [channelmasadi \(2022\)](#)

ภาพที่ 2 ทุเรียนปูดิ้อ หรือ ทุเรียนขาวของอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยเองก็มีทุเรียนพันธุ์ที่ขึ้นชื่อว่ามีเนื้อนวลขาวนั่นคือ “กำปันทขาว” (กำปันทเดิม กำปันทเจ๊ก ก็เรียก) ซึ่งตามข้อมูลว่าเป็นทุเรียนพันธุ์หนึ่งที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่นนทบุรี มีเนื้อสีนวลขาวถึงขาวอมเหลืองนวล ([ศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทุเรียนพื้นบ้านนนทบุรี 2567](#); ชมสิทุเรียนขาวเมื่อแรกผ่าได้ที่คลิปปูทูป: [ลุงหมูป่าตุ้ยพันธุ์ไม้ สำนักงานใหญ่ \(2021\)](#), [WutJC บุรพา \(2022\)](#))

อนึ่ง คำว่าทุเรียนตามอักษรจีนที่หมา ฮวน บันทึกไว้คือ 睹爾焉 (ต้นฉบับอื่นใช้ 賭爾焉 แต่ออกเสียงเหมือนกัน) ตรงกับสำเนียงจีนกลาง *ดู-เออร์-เยียน* (dǔ-ě'r-yuān) และวางตั่ง *โต้ว-หยีว-ยี่น* (dou² ji⁵ jin¹) สังเกตได้ว่า สำเนียงวางตั่งไม่ใกล้เคียงกับ *ดู-เรียน* ของมลายู แต่เสียง “เออร์” ของสำเนียงจีนกลางจะเกี่ยวข้องกับสำเนียงมลายูนี้มากกว่า โดยเฉพาะเสียงสะกด “-ร” ที่ต้องม้วนห่อลิ้น ซึ่งอาจเทียบได้เป็นการเปลี่ยนเสียง “ร-” กระจกลิ้นของมลายู

ผมสันนิษฐานว่า เมื่อแรกหมา ฮวน ได้ยินสำเนียงเสียงมลายูว่า “ดู-เรียน” นั้น เขาน่าจะสะดุดเสียง “ร” กระจกลิ้นของภาษามลายูคือ [r] จึงไม่คิดเทียบเสียง “ร” เป็น “ล” [l] แต่ไปเทียบกับเสียง “-ร” ม้วนห่อลิ้นของภาษาจีนกลางคือ [ʅ] ดังนั้น เขาจึงต้องใช้อักษรจีน 3 ตัว แทนที่จะเป็น 2 ตัว ในการแทรกเสียง “-ร” ม้วนห่อลิ้นให้เป็นเสียงกึ่งอักษรนำของอักษรตัวที่สาม ในทำนอง *Du-er-Ryan -> *Dü-Rian [*ty-ʅian] อันเป็นไปตามหลักสัทศาสตร์ที่เรียกว่า “เสียงกลมกลืนไปข้างหน้า” (progressive assimilation)⁴ นอกจากนี้ วิธีการสร้างศัพท์คำนี้ของหมา ฮวน ย่อมเป็นหลักฐานทางอ้อมว่า คำนี้เกิดจากการเทียบคำมลายูให้เป็นอักษรจีนตามสำเนียงจีนกลางโดยตรง ไม่ใช่การเทียบกับสำเนียงจีนถิ่นใดตามที่เคยปฏิบัติกันมา

อย่างไรก็ตาม ภาษาจีนปัจจุบันไม่ได้เรียกทุเรียนว่า *ดู-เออร์-เยียน* แต่เรียกอิงตามจีนกลางว่า “หลิว-เหลียน” (榴蓮 / liúlián) เหตุที่ทราบเพราะประการแรก มีการเปลี่ยนเสียง ด- ของมลายูคือ [d] เป็น ล- ของจีนกลางคือ [l] เพราะภาษาจีนกลางไม่มีเสียง ด- และเมื่อภาษาจีนกลางออกเสียง ด- จึงกลายเป็นเสียง ล- โดยปริยาย ดังนั้น *du จึงเปลี่ยนเป็น *liu ประการที่สอง มีการใช้เสียงสระ “เอีย” อย่างชัดเจน และมีการปรับเสียง “ร-” กระจกลิ้นของมลายูคือ [r] ไปเป็น “ล-” ของจีนกลางคือ [l] ในทำนองเดียวกับภาษาไทยที่มักออกเสียง “ร” เป็น “ล” เพื่อความสะดวกปาก และประการที่สาม เมื่อเทียบกับสำเนียงจีนใต้แล้ว สำเนียงจีนใต้ออกเสียงห่างไกล การเลียนแบบเสียงคำมลายูว่า “ดู-เรียน” มากกว่าสำเนียงจีนกลางอย่างชัดเจน กล่าวคือ กวางตั่งอ่านว่า “เหล่า-หลิน” (lau⁴ lin⁴) หรือ แต่จิวอ่านว่า “ลิว-เนี้ย” เป็นต้น

4. อภิปราย: มังคุด ขนุน จำปาตะ ทุเรียน

นอกจากหมา ฮวน ได้กล่าวถึงทุเรียนแล้ว เขายังได้กล่าวถึง “มังคุด” และ “ขนุน” อีกด้วย แต่ร็อกฮิลล์ ไม่ได้ให้ตัวอักษรจีนไว้ ผมจึงไม่ทราบว่าช่วงเวลานั้น จีนสมัยต้นราชวงศ์หมิงออกเสียงว่าอย่างไร เหตุนี้ ผมได้ไปสืบค้นข้อมูลต่อแล้วพบว่า หมา ฮวน ใช้อักษรจีน 莽吉柿 สำหรับเรียก “มังคุด” และใช้อักษรจีน 波羅蜜 สำหรับเรียก “ขนุน” (ดู เนื้อหาของหนังสือได้ที่ฉบับตัวย่อ [Ctext 2024a: 《瀛涯胜览》](#) และฉบับตัวเต็ม [Ctext 2024b: 《瀛涯勝覽》](#))

⁴ ตัวอย่างในภาษาไทยเป็นภาษาพูด เช่น สิบเอ็ด เป็น “สิบเบ็ด” หรือ อย่างนี้ เป็น “อย่างจี้” (ศรีจรุง 2543: 111).

อักษรจีน 莽吉柿 ที่ใช้เรียกมังคุดนี้ ตามจีนกลางคือ “หม่างจี๋ซือ” (mǎng jí shì) และ กวางตุ้งคือ “หมองอ๊กตี่ฉี” (mong⁵ gat¹ ci²) และด้วยสำเนียงกวางตุ้งนี้เอง ทำให้ทราบว่าอักษรจีนดังกล่าวถ่ายทอดเสียงมาจากคำมลายูที่ใช้เรียกมังคุด นั่นคือ **มังกิส (manggis)** เป็นไปได้ที่ผู้ถ่ายทอดเป็นเสียงจีนคงต้องการเทียบเสียงให้ใกล้เคียงที่สุด ซึ่งผมสันนิษฐานว่าเสียงนั้นอาจเป็น *mang-gas-si แต่เมื่ออ่านตามสำเนียงถิ่นก็ยอมเพี้ยนไป เช่น กวางตุ้งเป็น *mong-gat-shi หรือจีนกลางเป็น *mang-ji-shi เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คำพท์นี้ไม่ได้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพราะภาษาจีนปัจจุบันเรียกมังคุดว่า “ซานรุ้จู่” (山竹 / shānzhú) ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่า “ไผ่เขา”

อักษรจีน 波羅蜜 ที่ใช้เรียกขนุนนี้ ตามจีนกลางคือ “ปัวหลัวหมี่” (bōluómì) และตาม กวางตุ้งคือ “ป้อหล่อมัดอ้อ” (bo¹ lo⁴ mat⁶) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับคำมลายูที่ใช้เรียกขนุนว่า “นังกา” (nangka) อนึ่ง “ปัวหลัวหมี่” มี 2 ความหมายคือ (1) ผลไม้คือ ขนุน และ (2) คำจีนที่ถ่ายทอดเสียงมาจากคำสันสกฤตว่า “ปารมิตา” อันที่จริงแล้วคำนี้มีอักษรจีน 2 ชุด คือ 波羅蜜 สำหรับ “ปารมิตา” และ 菠蘿蜜 สำหรับ “ขนุน” ความแตกต่างคือ อักษรจีนที่หมายถึงขนุนนั้น ได้ถูกเติมสัญลักษณ์ “หญ้ำ” (++) ไว้ที่ส่วนบนของอักษรสองตัวแรก โดยสัญลักษณ์ “หญ้ำ” ทำหน้าที่บ่งชี้ว่า รูปอักษรนี้เป็นชื่อพืชและหมายถึง “ขนุน”

สำหรับที่มาของการเรียกขนุนด้วย “ปัวหลัวหมี่” มีข้อสันนิษฐานว่า อาจเกิดจากการเรียก สัมพันธระหว่างคำสันสกฤตที่จีนรับมาตั้งแต่โบราณคือ “ปารมิตา” (परमिता / pāramitā) กับ “ปนส” (पनस / panasa) ซึ่งคำหลังนี้หมายถึง “ขนุน” (ดู [Wiktionary 2023: 波羅蜜](#) & [Wiktionary 2023: 波那娑](#)) ร่องรอยเหล่านี้ทำให้ทราบว่า จีนรู้จักขนุนผ่านอินเดียมาก่อนแล้ว และเป็นการยืนยันด้วยว่า ผลไม้แปลกของวาง ต้ายวน และฝ้าย ลิ่นยี่ ที่ทั้งสองได้มาพบเจอบนเกาะ สุมาตรา นั้น คือ “จำปาตะ” อย่างไม่ต้องสงสัย เพราะชาวจีนรู้จักขนุนมาก่อนหน้านี้แล้ว

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า ฝ้าย ลิ่นยี่ ได้กินจำปาตะ แต่ไม่รู้จักทุเรียน ในทางกลับกัน หม่า ฮวน ได้กินทุเรียน แต่ไม่รู้จักจำปาตะ จึงเป็นไปได้สูงว่า ทั้งสองเดินทางไปมาสุมาตรา ในช่วงเวลาที่ไม่ตรงกับฤดูกาลของผลไม้ชนิดนั้น สุดท้ายในฐานะที่ผมชอบกินทุเรียน ก็อดสงสาร ฝ้าย ลิ่นยี่ ไม่ได้ที่ไม่มีวาสนาเท่า หม่า ฮวน ผู้ได้กิน “ทุเรียนขาว” แห่งรัฐสุลต่านสมุทรปาไซ แต่อย่างกระนั้นเลย ผมเองก็ยังไม่มีความวาสนาเท่า หม่า ฮวน ด้วยเช่นกัน เพราะเคยได้กินแค่หมอนทอง และก็ยังไม่เคยได้ลองกิน “ทุเรียนขาว” กับเขาเสียที ! และถ้าจะให้ดี ก็ต้องไปกินที่เกาะสุมาตรา !

ผู้เขียน

ดร.ตรงใจ หุตากร

นักวิจัยด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

- เรียรชัย เอี่ยมวรมณ, 2541. **พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับนักเรียน (จีนกลาง กวางตุ้ง แต่จิ๋ว)**. กรุงเทพฯ: บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด.
- ลุงหมูป้าตุ้ยพันธุ์ไม้ สำนักงานใหญ่, 2021-02-13. Youtube: **รีวิว...ลูกทุเรียนพันธุ์กำป็นเดิม(กำป็นขาว)| ลุงหมูป้าตุ้ยพันธุ์ไม้**. Retrieved: 2024-01-11. [<https://www.youtube.com/watch?v=Fa1IthtaH7Y>]
- ศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ทุเรียนพื้นบ้านนนทบุรี, 2567. **พันธุ์กำป็นเดิมขาว**. Retrieved: 2024-01-11. [<https://www.duriannon.com/14549067/พันธุ์กำป็นเดิมขาว>]
- ศรีจรุง บุญเจือ, 2543. **นิรุกติศาสตร์**. ชลบุรี: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. channelmasadi, 2022-11-13. Youtube: **belah durian isi putih kering lembut!! rasa dominan manis!!** Retrieved: 2024-01-11. [https://www.youtube.com/shorts/Nm-7BJ7xk_A]
- Ctext, 2024a. **《瀛涯胜览》**. Retrieved: 2024-01-10. [<https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=566144&remap=gb>]
- Ctext, 2024b. **《瀛涯勝覽》**. Retrieved: 2024-01-10. [<https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=566144>]
- EDBOY13, 2022-07-24. Youtube: **Durian Putih Masih Jadi Primadona**. Retrieved: 2024-01-11. [<https://www.youtube.com/shorts/eHveDpuqbmY>]
- HartoGunari, 2022-09-22. Youtube: **Durian lokal warna putih**. Retrieved: 2024-01-11. [https://www.youtube.com/shorts/iy-dmskAQ_s]
- Kwiecień A., 2013-05-26. **Polski: Chempedak (chlebowiec chempedak *Artocarpus integer*)**. Retrieved: 2024-01-24. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Owoce_Chempedak.jpg]
- Lim Koon Eaik, 2010. **Physicochemical Properties of Two Different Cultivars of Local Durian of Sabah (*Durio zibethinus*), D-24 and Durian Putih**. Dissertation. School of Food Science and Nutrition, Universiti Malaysia Sabah.
- NDESO EXPLORE, 2022-03-05. Youtube: **Jangan Pandang Sebelah Mata Pada Durian Lokal Daging Putih!!** Retrieved: 2024-01-11. [<https://www.youtube.com/watch?v=FjItWbksg50>]
- Rockhill W.W., 1915. "Notes on the Relations and Trade of China with the Eastern Archipelago and the Coast of the Indian Ocean during the Fourteenth Century. Part II." **T'oung Pao (Second Series)** 16 (1): 61-159.
- WutJC บุรพา, 2022-05-18. **อีก 1 สายพันธุ์ทุเรียนเนื้อสีแปลกกำป็นขาวรื้อจากร้านพี่แดงบุรพาพันธุ์ไม้**. Retrieved: 2024-01-11. [<https://www.youtube.com/watch?v=22XrJHPBWL8>]
- Wiktionary, 2019-09-12. **durian putih**. Retrieved: 2024-01-11. [https://en.wiktionary.org/wiki/durian_putih]
- Wiktionary, 2023-06-25. **波羅蜜**. Retrieved: 2024-01-10. [<https://en.wiktionary.org/wiki/波羅蜜#Etymology>]
- Wiktionary, 2023-06-25. **波那婆**. Retrieved: 2024-01-10. [<https://en.wiktionary.org/wiki/波那婆>]
- Wiktionary, 2023-10-11. **茄**. Retrieved: 2024-01-10. [<https://en.wiktionary.org/wiki/茄>]